

Arkadiusz Artyszak¹
Katedra Agronomii
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
Warszawa

Rynek cukru w UE po drugim roku reformy

Sugar market in the EU after the second year of reform

Abstract. The paper presents the state of the EU sugar market and the sugar beet market after the second year of their reform. The main purpose, i.e. reducing the sugar production by ca. 1/3 has been practically achieved. For Poland it means that from exporter our country, so far net exporter, will become a net importer of sugar.

Key words: sugar market reform, sugar beet, European Union

Synopsis. Praca przedstawia sytuację na rynku cukru w UE po drugim roku reformy. Główny cel reformy, czyli zmniejszenie produkcji cukru o 1/3, został praktycznie osiągnięty. W wypadku Polski oznacza to, że z eksportera nasz kraj zmieni się w importera netto cukru.

Słowa kluczowe: reforma rynku cukru, burak cukrowy, Unia Europejska.

Wstęp

W 2005 r. Unia Europejska zdecydowała na reformę rynku cukru. Za główne przyczyny jej wprowadzenia należy uznać [Klimczuk 2005]:

- przegrany panel przed Światową Organizacją Handlu (WTO), co zmuszało UE do ograniczenia eksportu cukru o 2 mln t od roku 2006,
- chęć przejęcia inicjatywy w negocjacjach w ramach WTO Rundy z Doha w celu doprowadzenia do porozumienia o generalnej obniżce ceł i barier pozataryfowych w handlu artykułami rolnymi,
- nacisk lobby przetwórców cukru, którzy od wielu lat na różne sposoby próbują przekonać decydentów, że cena cukru w UE jest zbyt wysoka,
- podpisane przez UE porozumienia międzynarodowe, w szczególności EBA, dzięki którym część krajów słabo rozwiniętych od 2009 r. prawo do eksportu cukru do UE bez barier celnych i ograniczeń kwotowych,
- dążenie Komisji Europejskiej do ujednoczenia podejścia do regulacji różnych rynków rolnych, a w szczególności do ograniczenia dopłat do produkcji,
- zakończenie w czerwcu 2006 r. kolejnego okresu obowiązywania ówczesnej regulacji rynku cukru.

W sytuacji braku reformy największe koszty zmniejszenia produkcji cukru w Europie poniosłyby kraje i firmy zlokalizowane w Niemczech i we Francji, czyli najwięksi eksporterzy cukru C. Od 2006 r. musiałyby znacznie ograniczyć kontraktację buraków cukrowych. Od 2009 r. dodatkowo pojawi się konkurencja ze strony producentów cukru objętych inicjatywą EBA [Klimczuk 2005].

¹ Dr inż., e-mail: arkadiusz_artyszak@sggw.pl

Pierwszy rok reformy unijnego rynku cukru (2006/07) nie przyniósł oczekiwanych rezultatów. W sezonie 2006/2007 tylko pięć krajów (Włochy, Irlandia, Hiszpania, Szwecja i Portugalia) sprzedało łącznie 1,5 mln t limitów produkcyjnych do Funduszu Restrukturyzacyjnego. Oznaczało to, że produkcja cukru w Europie musiała zmniejszyć się o kolejne 4,5 mln t. W 2007 r. wprowadzono modyfikacje przepisów, które miały zachęcić do zmniejszenia produkcji nie tylko cukrownie, ale przede wszystkim plantatorów do ograniczania produkcji buraka cukrowego.

Celem pracy jest charakterystyka unijnego rynku cukru pod koniec obowiązywania drugiego roku reformy.

Metodyka

W opracowaniu niniejszego artykułu wykorzystano dane poszczególnych koncernów cukrowych funkcjonujących w Polsce, publikacje FAMMU/FAPA, Eurostat, a także informacje pochodzące z rozmów z ekspertami, dotyczące okresu 2005/2006–2008/2009. Wybrano do porównania sezon 2005/2006 jako ostatni przed wprowadzeniem w życie reformy rynku cukru, a także sezon 2008/2009 jako sezon bieżący. Obliczenia dotyczące zmniejszenia produkcji cukru oraz powierzchni uprawy buraków cukrowych w poszczególnych krajach UE przedstawiono w tabelach. Porównano także wysokość limitów produkcji cukru w sezonie 2008/2009 z kwotą produkcji cukru A w sezonie 2005/2006 (potraktowaną jako wielkość orientacyjnego zapotrzebowania rynku krajowego). Na tej podstawie oszacowano wielkość niezbędnego importu cukru w poszczególnych krajach.

Rynek cukru

Unijni producenci cukru skorzystali z „drugiego kroku” sprzedaży limitów produkcyjnych (do końca marca 2008 r.) i według nieoficjalnych informacji zbyli prawa do produkcji 791 077 t cukru od sezonu 2008/09 (tab. 1). Najwięcej sprzedały Niemcy (264 tys. t, w sumie 757 tys. t), Francja (192 tys. t, łącznie 682 tys. t) i Polska (127 tys. t, łącznie 367 tys. t). Pod względem procentowego udziału zrzeczenia się limitu w stosunku do limitu posiadanego najwięcej sprzedały z niego Węgry (2/3) i Włochy (1/3) oraz Bułgaria i Portugalia, które już w „pierwszym kroku” sprzedały całość przysługującego im limitu i od sezonu 2008/09 nie będą produkować cukru. Łączna sprzedaż limitów w sezonie 2008/09 wzrosła do 3 263 560 t cukru. Portugalia zbyła także prawa do produkcji 3 371 t izoglukozy [Rynek... 18.04.2008].

Dane te nieco różnią się od danych prezentowanych przez inne źródła [Kazimierczak 2008]. Według tego autora redukcja od roku 2008/2009 w ramach „pierwszego kroku” wyniosła 2 550 528 t cukru, a „drugiego” 782 622 t. Całkowite zmniejszenie produkcji cukru od początku reformy to 5 212 211 t, a pozostały limit produkcji cukru w UE to 13 354 862 t cukru. Dotychczasowa redukcja produkcji cukru, izoglukozy i syropu inulinowego wyniosła 5 645 270 t. Pozostały limit produkcji cukru i izoglukozy to 14 168 288 t (kwota syropu inulinowego została zredukowana całkowicie).

W ograniczaniu produkcji cukru w Polsce wzięli udział wszyscy producenci. Według Kazimierczaka [2008] łączne zrzeczenie się kwoty w Polsce wyniosło 366 869,02 t cukru, a pozostała kwota cukru to 1 405 607,98 t. Krajowa Spółka Cukrowa ograniczyła produkcję

o 149 486,96 t cukru. W wypadku spółki Südzucker redukcja wyniosła 95 663,2 t cukru. Koncern BSO zredukował produkcję o 41 169,71 t cukru W wypadku spółki Pfeifer&Langen redukcja wyniosła 59 873,32 t cukru, a w koncernie Nordzucker 20 676,83 t [Kazimierczak 2008].

Tabela 1. Zmniejszenie limitów produkcji cukru w UE od sezonu 2008/2009, tys. t
Table 1. Lowering the quotas of sugar production in the EU for the season 2008/2009, thousand t

Kraj	Kwota produkcyjna w sezonie 2007/2008	Sprzedaż do funduszu		Łączne zmniejszenie limitu (%)
		„I krok” (do końca stycznia 2008 r.	„II krok” (do końca marca 2008 r.	
Austria	405 812,4	54 758,0	-	13,5
Belgia	862 077,0	176 116,0	29 950,0	23,9
Bułgaria	4 752,0	4 752,0	-	100,0
Dania	420 746,0	61 083,0	19 000,0	19,0
Finlandia	90 000,0	9 001,0	-	10,0
Francja	3 640 441,9	489 522,7	191 644,0	18,7
Hiszpania	887 163,7	231 806,0	24 772,0	28,9
Holandia	876 560,0	125 744,0	713,0	14,4
Litwa	103 010,0	13 901,0	-	13,5
Niemcy	3 655 455,5	493 487,0	263 712,0	20,7
Polska	1 772 477,0	239 335,9	127 533,0	20,7
Portugalia	15 000,0	15 000,0	-	100,0
Rumunia	109 164,0	4 471,6	-	4,1
Słowacja	140 031,0	15 018,0	-	24,0
Szwecja	325 700,0	35 236,0	15 000,0	15,4
Węgry	298 591,0	92 750,0	100 187,0	64,2
W. Brytania	1 221 474,0	165 000,0	-	13,5
Włochy	753 845,5	245 466,5	-	32,6
RAZEM	16 599 138,3	2 472 483,0	791 077	20,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie AgraFacts, AgrNet [Rynek... 18.04.2008]

W tabeli 2 porównano wysokość limitów produkcji cukru A i B w sezonie 2005/2006, czyli ostatnim przed wejściem w życie reformy z wysokością limitów produkcyjnych w sezonie 2008/2009. Z zestawienia wynika, że kraje o dużym udziale kwoty B w stosunku do A (Niemcy, Francja) skorzystały na połączeniu kwot A i B, co było jednym z elementów reformy. W następstwie tego zrzekały się teraz przede wszystkim limitu z kwoty B i limitu dodatkowego, który producenci cukru mogli zakupić po wejściu w życie reformy. Straciły na tym te kraje, w których udział kwoty B w stosunku do A był niewielki, na przykład Polska. Traktując kwotę A jako odpowiednią do pokrycia zapotrzebowania krajowego można wskazać kraje, które są w stanie go zaspokoić (Niemcy, Francja, Dania) i takie, które staną się importem netto cukru, w tym Polska.

Rynek buraka cukrowego

Według Eurostatu [2008] w 2007 r. w całej UE burak cukrowy był uprawiany na 1,8 mln ha (tab. 3). Niemiecka firma analityczna F.O. Licht szacuje, że areał uprawy buraka cukrowego w UE w 2008 r. zmaleje do 1,4 mln ha [Rynek... 09.05.2008], a zdaniem Komisji Europejskiej będzie to nieco ponad 1,45 mln ha [Rynek... 11.07.2008].

Tabela 2. Porównanie limitów produkcji cukru w sezonie 2005/2006 i 2008/2009, tys. t
Table 2. Comparing quotas of sugar production in seasons 2005/2006 and 2008/2009, thousand t

Kraj	Kwota A produkcji cukru w sezonie 2005/2006	Kwota B produkcji cukru w sezonie 2005/2006	Limit produkcji cukru w sezonie 2008 /2009	Różnica w limicie produkcji cukru 2008/2009 – 2005/2006 (kwota A)
Austria	314 028,9	73 297,5	351 054,4	+37 025,5
Belgia	674 905,5	144 906,1	656 011,0	-18 894,5
Bułgaria	b.d.	b.d.	0,0	b.d.
Czechy	441 209,0	13 653,0	369 900,0	-71 309,0
Dania	325 000,0	95 745,5	340 663,0	+15 663,0
Finlandia	132 806,3	13 280,4	80 999	-51 807,3
Francja	2 506 487,4	752 259,5	2 959 275,2	+452 787,8
Grecja	288 638,0	28 863,8	158 700,0	-129 938,0
Hiszpania	957 082,4	39 878,5	630 585,7	-326 496,7
Holandia	684 112,4	180 447,1	750 103,0	+65 990,6
Irlandia	181 145,2	18 114,5	0,0	-181 145,2
Litwa	103 010,0	0,0	89 109,0	-13 901,0
Łotwa	66 400,0	105,0	0,0	-66 400,0
Niemcy	2 612 913,3	803 982,2	2 898 256,5	+285 343,2
Polska	1 580 000,0	91 926,0	1 405 608,1	-174 391,9
Portugalia	63 380,2	6 338,0	0,0	-63 380,2
Rumunia	b.d.	b.d.	104 692,4	b.d.
Słowacja	189 760,0	17 672,0	125 013	-64 747,0
Słowenia	48 157,0	4 816,0	0,0	-48 157,0
Szwecja	334 784,2	33 478,0	275 464,0	-59 320,2
Węgry	400 454	1 230,0	105 654,0	-294 800,0
W. Brytania	1 035 115,4	103 511,5	1 056 474,0	+21 358,6
Włochy	1 310 903,9	246 539,3	508 379,0	-802 524,9

Źródło: obliczenia własne na podstawie Rozporządzenia Rady nr 1260/2001 [2001] i AgraFacts, AgrNet [Rynek... 18.04.2008]

Krajowy Związek Plantatorów Buraka Cukrowego oszacował, że powierzchnia zasiewów buraka w Polsce w 2008 r. wynosi zaledwie 180 tys. ha. Jest to o 55 tys. ha mniej niż w 2007 r. [Rynek... 16.05.2008].

Największy producent cukru w Polsce, czyli Krajowa Spółka Cukrowa, podała, że zakontraktowała w 2008 r. 65 432 ha upraw buraka cukrowego [Ledóchowski 2008]. Natomiast drugi na rynku koncern Südzucker 40 981 ha [Izdebski 2008]. Firma BSO

zakontraktowała 22 302 ha [Sachs 2008]. Pozostali dwaj producenci cukru, Pfeifer&Langen i Nordzucker, nie ujawnili skali swojej kontraktacji.

Tabela 3. Powierzchnia uprawy buraka cukrowego w UE w latach 2005–2008, tys. ha
Table 3. Area of sugar beet plantation in the EU in years 2005–2008, thousand hectare

Kraj	Rok			
	2005	2006	2007	2008
UE (27)	2245,1	1869,3	1808,7	b.d.
Austria	44,2	39,4	42,3	42,8
Belgia	85,5	82,9	82,7	b.d.
Bułgaria	1,3	1,4	1,3	b.d.
Czechy	65,6	61,0	54,3	49,8
Dania	47,0	41,4	39,4	36,3
Finlandia	31,3	23,9	16,0	b.d.
Francja	378,5	379,3	393,5	350,0
Grecja	42,5	26,9	13,7	b.d.
Hiszpania	102,0	86,9	73,3	54,3
Holandia	91,3	82,0	82,1	b.d.
Irlandia	31,0	1,7	1,0	1,0
Litwa	21,0	18,5	16,9	16,3
Łotwa	13,5	12,7	0,3	b.d.
Niemcy	420,1	357,6	402,7	b.d.
Polska	286,2	262,0	247,4	b.d.
Portugalia	8,6	4,3	4,3	39,4
Rumunia	25,2	39,8	29,7	21,3
Słowacja	33,1	27,7	18,9	b.d.
Słowenia	5,1	6,7	0,0	b.d.
Szwecja	49,2	44,2	40,8	36,7
Węgry	61,6	46,8	40,7	14,3
W. Brytania	148,3	131,0	122,0	b.d.
Włochy	253,0	91,2	85,6	71,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie Eurostatu [2008]

Następstwa reformy

Biorąc pod uwagę sprzedaż limitów w poprzednich sezonach unijni producenci zbyli o 370 000 t limitu mniej od założeń Komisji Europejskiej (redukcja o 6 mln t). W 2010 r. ilość ta może zostać podzielona między kraje członkowskie w ramach przymusowej redukcji. Od sezonu 2008/09 unijni producenci będą mogli wyprodukować 12 318 741 t cukru wobec 16 599 138,3 t w sezonie 2007/08 [Rynek... 18.04.2008]. Natomiast według Kazimierczaka [2008] pozostaje do zredukowania 377 000 t cukru i izoglukozy. Oznacza to

konieczność zamknięcia 75 cukrowni w całej UE i utratę miejsc pracy przez 10 tys. pracowników [Rynek... 04.04.2008].

Ograniczenie produkcji cukru o planowane 6 mln t w UE spowoduje konieczność zagospodarowania 750 tys. ha, na których burak cukrowy nie będzie uprawiany. Areal ten może zostać przeznaczony do uprawy roślin energetycznych, na przykład kukurydzy i rzepaku [Rynek... 18.04.2008].

Polsce od sezonu 2008/2009 będzie przysługiwać zaledwie 1 405 608,1 t limitu. Oznacza to, że przy zapotrzebowaniu wynoszącym 1,6–1,65 mln t trzeba będzie importować 200–250 tys. t cukru. Oznacza to, że Polska stanie się jego importerem netto.

Zespół specjalistów pod kierunkiem prof. Harald von Witzke [von Witzke i inni 2008] z Uniwersytetu Humboldta w Berlinie przygotował analizę dotyczącą globalnych trendów w światowym rynku rolnym i ich wpływu na rolnictwo w UE. Wynika z niej, że w latach 2003/05–2013/2015 import rzepaku przez UE trzeba będzie zwiększyć o 25 229 tys. t, a pszenicy o 7 824 tys. t. Jednak w opinii eksperta [von Witzke 2008] zwiększone zapotrzebowanie na surowce roślinne nie spowoduje zmian w regulacji unijnego rynku cukru.

Podsumowanie

Główne cele reformy unijnego rynku cukru, czyli ograniczenie jego produkcji o 1/3 należy uznać za osiągnięte. Dla polskich cukrowników oznacza to zamykanie cukrowni i utratę miejsc pracy, a dla plantatorów masową rezygnację z uprawy buraka cukrowego. Dla gospodarki żywnościowej natomiast konieczność importu cukru, aby zaspokoić potrzeby.

Literatura

Eurostat. Tryb dostępu:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=Yearlies_new_agriculture&root=Yearlies_new_agriculture/E/E1/E12/tag00106. Data odczytu: lipiec 2008.

Izdebski Z. [2008]: Informacja z Südzucker Polska. Materiały konferencji surowcowej „Postęp w uprawie i w gospodarce surowcowej”. Zakopane, 26–27 maja 2008 r., ss. 22.

Kazimierzczak M. [2008]: Rynek cukru w Polsce i w Unii Europejskiej. Stan aktualny. Materiały konferencji surowcowej „Postęp w uprawie i w gospodarce surowcowej”. Zakopane, 26–27 maja 2008 r., ss. 31.

Klimczuk B. [2005]: Strategie korporacyjne koncernów cukrowniczych a reforma rynku cukru w Unii Europejskiej. Materiały konferencyjne „Reforma cukru w UE. Perspektywy dla Polski”, Wyd. SGGW, Warszawa, ss. 65–78.

Ledóchowski P. [2008]: Kontrakcja, siewy, ocena wschodów i stanu plantacji w cukrowniach Krajowej Spółki Cukrowej S.A. Materiały konferencji surowcowej „Postęp w uprawie i w gospodarce surowcowej”. Zakopane, 26–27 maja 2008 r., ss. 17.

Rozporządzenie Rady (WE) nr 1260/2001 z 19 czerwca 2001 r. w sprawie wspólnej organizacji rynków w sektorze cukru. Dz. U. W. E. L 178 z 30 czerwca 2001, s. 1.

Rynek cukru 04.04.2008: 1. Zespół Monitoringu Zagranicznych Rynków Rolnych (FAMMU/FAPA).

Rynek cukru 18.04.2008: 1. Zespół Monitoringu Zagranicznych Rynków Rolnych (FAMMU/FAPA).

Rynek cukru 09.05.2008: 2. Zespół Monitoringu Zagranicznych Rynków Rolnych (FAMMU/FAPA).

Rynek cukru 16.05.2008: 2. Zespół Monitoringu Zagranicznych Rynków Rolnych (FAMMU/FAPA).

Rynek cukru 11.07.2008: 1. Zespół Monitoringu Zagranicznych Rynków Rolnych (FAMMU/FAPA).

Sachs F. [2008]: Stan plantacji BSO Polska 2008. Materiały konferencji surowcowej „Postęp w uprawie i w gospodarce surowcowej”. Zakopane, 26–27 maja 2008 r., ss. 4.

Witzke von H. [2008]: Informacja ustna. Bratysława, 29 maja 2008.

Witzke von H., Noleppa S., Schwarz G. [2008]: Global agricultural market trends and their impacts on EU agriculture. Materiały konferencyjne. Bratysława, 29 maja 2008: ss. 40.